

JAK POZNAT NADANÉ DÍTĚ

Nadání může být pohybové (sportovní, taneční), umělecké (hudební, výtvarné, literárně-dramatické), praktické (manuální, sociální), ale také intelektové (jazykové, matematické, vědecké, technické), přičemž jednotlivé typy nadání se mohou u jednoho člověka překrývat. Se školní úspěšností nejvíce souvisí intelektové schopnosti. Zahrnují verbální, početní, prostorové, paměťové schopnosti.

Nadání u dětí je často vnímáno jako rychlejší vývoj v porovnání s jejich vrstevníky, můžeme ho také chápat jako existenci vnitřních podmínek pro dosahování vynikajících výsledků v činnosti.

Rozumově nadaní mají vysoký intelektový potenciál a dosahují mimořádných intelektových výsledků. Rozlišují se nadaní a mimořádně nadaní (podle jiné terminologie bystří a nadaní, příp. bystří, nadaní a vysoce nadaní), přičemž nadaní se obvykle rychle a snadno učí, jejich výskyt v populaci je asi 10-15%, v inteligenčních testech dosahují výsledku více než IQ 120. Mimořádně nadaných jsou 2-3%, jejich IQ bývá vyšší než 130. (Definice nadání podle IQ je zjednodušující, nepostihuje celou šíři nadání, ale poskytuje aspoň orientační hledisko při posuzování nadání, protože intelekt tvoří základ pro rozumové nadání.)

Podle odborníků z řad psychologů a pedagogů mají nadané děti některé z těchto charakteristik, a to jak pozitivních, tak negativních:

- předčasný vývin např. v matematice, přírodních vědách, jazyce, historii apod.
- vlastní způsob učení
- rychlé tempo učení
- nadšení pro výkon související s vnitřní motivací k učení (která se ale nemusí projevovat ve všech vzdělávacích oblastech)
- široké spektrum zájmů
- zvědavost
- bohatá slovní zásoba
- časně čtenářství
- časně používání abstraktních pojmů, chápání a používání cizích slov
- vynikající paměť a pozornost
- nízká unavitelnost v duševních činnostech
- často menší potřeba spánku
- zájem o náročná témata z filozofie, etiky, náboženství a zájem o nich diskutovat
- bohatá fantazie a představivost, velké množství originálních nápadů
- denní snění
- výrazný smysl pro humor
- pružnost myšlení
- originalita při řešení úloh různého typu a snaha najít více řešení
- emocionální citlivost a zranitelnost
- častá impulzivnost a výbušnost, prudké reakce
- radost z intelektuálních aktivit
- schopnost vhledu do podstaty problému
- dobré analyticko-syntetické a logicko-algoritmické myšlení
- kreativní myšlení
- perfekcionismus
- schopnost kritického a sebekritického myšlení
- je nervózní, když mu tempo práce ve třídě připadá nedostatečně aktivní, nebo když nevidí jasný pokrok v práci
- nemá rádo rutinní a předvídatelné činnosti
- může být netolerantní k nedokonalosti vůči sobě i ostatním
- přecitlivěle reaguje na kritiku
- přichází s „lepšími způsoby“ řešení problémů a často je navrhuje spolužákům i učitelům, někdy nepřilíš vhodným způsobem

Nadané dítě ve škole

- má jiné vzdělávací potřeby
- potřebuje stále nové, náročnější a podnětné informace
- potřebuje rozšiřující a obohacující učivo, náročnější učební materiály
- mívá vyšší pracovní tempo
- má potřebu řešit úkoly různými způsoby a vlastními postupy, vyhledává úlohy různého typu a náročnosti
- potřebuje podporu originálního myšlení a podporu odvahy klást otázky
- často bývá unavené jen z emocionální zátěže, ne z intelektové
- mívá výbornou paměť

Nadané nebo mimořádně nadané dítě?

Nadané dítě (bystré)	Mimořádně nadané dítě (nadané)
Zná odpovědi.	Klade další otázky.
Zajímá se.	Je zvědavé.
Snaží se dobře obstát ve zkouškách.	Snaží se a uspěje v testech a u zkoušek.
Odpovídá na otázky.	Zajímají ho detaily, rozpracovává, dokončuje.
Má dobré nápady.	Má neobvyklé nápady.
Je vůdcem skupiny.	Je samostatné, často pracuje samo.
Poslouchá se zájmem.	Projevuje silné emoce a stavy při tom, co poslouchá.
Snadno se učí.	Všechno už ví.
Je oblíbené u vrstevníků.	Vyhovuje mu více společnost starších dětí a dospělých.
Chápe významy.	Dělá samostatně závěry.
Vymýšlí úlohy a samostatně je řeší.	Iniciuje projekty.
Přijímá úkoly a poslušně je plní.	Přijímá úkoly kriticky, a když ho zajímají, se zaujetím se jim věnuje.
Dobře se cítí ve škole (ve školce).	Dobře se cítí při učení.
Přesně kopíruje zadané úkoly.	Vytváří nová řešení.
Přijímá informace, vstřebává je.	Využívá informace.
Dobře využívá naučené.	Hledá nové možnosti využití naučeného, experimentuje.
Dobře si pamatuje.	Dobře předpokládá.
Je vytrvalé při sledování.	Pozorně sleduje.
Je spokojené s vlastním učením a s výsledky.	Je velmi sebekritické.

(podle knihy Jolany Laznibatové *Nadané dítě*)

Typologie nadaných dětí

TYP	CHARAKTERISTIKA	SOCIÁLNÍ VZTAHY VE ŠKOLE (JAK JE VNÍMÁN UČITELI, SPOLUŽÁKY)	MOŽNÁ (NUTNÁ) ŠKOLNÍ PODPORA
Úspěšný	<ul style="list-style-type: none"> • perfekcionista • neriskující • poslušný • výborné výsledky 	<ul style="list-style-type: none"> • číteli oblíben • spolužáky obdivován 	<ul style="list-style-type: none"> • akcelerace • příležitost setkávat se s „intelektuálními vrstevníky“ • rozvoj nezávislých dovedností k učení • mentoring
Tvořivý	<ul style="list-style-type: none"> • nízká sebekontrola • experimentátor • klade otázky • opravuje učitele • soutěživý 	<ul style="list-style-type: none"> • irituje • rebel • uznáván pro svou kreativitu • není chápán jako nadaný 	<ul style="list-style-type: none"> • tolerance • vhodný učitel (schopen vést a spolupracovat) • rozvoj sociálních dovedností • přímá a jasná komunikace • rozvoj sebekontroly • mentoring
Underground (skrytý, maskovaný)	<ul style="list-style-type: none"> • popírá svůj talent • podceňování sebe sama • nízké sebevědomí • snaha patřit ke skupině, nevyčleňovat se • vyhledávání přátel (častá změna) 	<ul style="list-style-type: none"> • viděn jako vůdce nebo nerozpoznán • považován za tichého, plachého • neochotný riskovat • považován za komplikovaného 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznat nadání • poskytnout vzor • povzbuzení
Odpadlík	<ul style="list-style-type: none"> • neplní úkoly • nízké zapojení se • nezájem • „věčná“ nespokojenost • hodnocení průměrné až podprůměrné • vyrušuje 	<ul style="list-style-type: none"> • učitele popuzuje • odsuzován spolužáky • vnímán jako samotář, odpadlík 	<ul style="list-style-type: none"> • netradiční studijní dovednosti • alternativní učební metody mimo učebnu (zážitkové) • mentoring
Dvakrát výjimečný (nadaný se specifickou poruchou učení)	<ul style="list-style-type: none"> • neschopen konzistentní práce • hodnocení průměrné až podprůměrné • může vyrušovat 	<ul style="list-style-type: none"> • vnímán jako „podivín“, „prostoduchý“ • není mu pomoci • považován za průměrného až podprůměrného • viděna pouze jeho neschopnost (porucha) 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznán jako nadaný • více času se spolužáky • potřeba individuální pomoci • pomoc speciálního pedagoga
Autonomní	<ul style="list-style-type: none"> • pracuje nezávisle, samostatně • pracuje na vlastních cílech • přiměřené sociální dovednosti 	<ul style="list-style-type: none"> • akceptován spolužáky • akceptován učiteli • uznáván pro své schopnosti • pozitivní vliv • vnímán jako zodpovědný 	<ul style="list-style-type: none"> • akcelerace učiva • možnost dlouhodobého integrovaného studijního programu • mentoring • samostatné výzvy (přiměřené úkoly)

(podle časopisu Rodina a škola, 5/2007)

Dvojitá výjimečnost

„Dvojitá výjimečnost“ – tak bývají označovány děti, které mají na jedné straně výjimečné schopnosti, a na druhé straně trpí nějakým hendikepem. Bývá obtížné je poznat, protože nadání a hendikep se často vzájemně kompenzují a maskují, proto bývají takové děti označovány za průměrné. Nejčastěji se mezi „dvakrát výjimečné“ řadí děti s nadáním a zároveň se specifickými vývojovými poruchami učení, zejména s dyslexií, dysgrafií a dysortografií nebo s poruchami chování. Zde je potřeba podrobné psychologické vyšetření a diagnostika obou výjimečností, která by pak měla vést k vytvoření IVP a k zohlednění obou výjimečností ve výuce. Typickým příkladem je situace, kdy se nadané dítě ve škole nudí, v důsledku toho vyrušuje, nedává pozor a snaží se na sebe upozornit, což vede často k označení za hyperaktivní dítě.